

А. В. Штифурак, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІМЕРСІЙНОЇ ОСВІТИ У ШКОЛАХ ФІНЛЯНДІЇ

Штифурак А. В.

Досвід використання імерсійної освіти у школах Фінляндії

У статті розглянуто досвід використання імерсійної освіти у Фінляндії, вказані характерні особливості даної освітньої системи. У Фінляндії існує дві державні мови (фінська та шведська), водночас шведська мова використовується лише локально, в місцях компактного проживання носіїв цієї мови. Характерною особливістю є те, що в усі історичні часи двомовність не культивувалася. Цей об'єктивний факт і розуміння багатьох батьків необхідності білінгвізму у своїх дітей стали передумовами формування імерсійної освіти в країні в другій половині 20 століття.

Ключові слова: імерсійна освіта, білінгвізм, повна імерсійна програма.

Штыфурак А. В.

Опыт использования имерсионного образования в Финляндии

В статье рассмотрен опыт использования иммерсионного образования в Финляндии, указаны характерные особенности такого вида образования. В Финляндии существует два государственных языка (финский и шведский), одновременно шведский язык используется только локально, в места компактного проживания носителей этого языка. Характерной особенностью является то, что во все исторические времена двуязычие не культивировалась. Этот объективный факт и понимание многих родителей необходимости билингвизма у своих детей стали предпосылками формирования иммерсионного образования в стране во второй половине 20 века.

Ключевые слова: имерсионное образование, билингвизм, полная имерсионная программа.

Одним із шляхів формування ґрунтовного володіння іноземною мовою є імерсійна освіта, яка зарекомендувала себе з найкращого боку спочатку в Канаді, а потім і в інших країнах світу. Розвиток імерсійних програм призвів до виникнення багатьох підходів до роботи в школі, появи різноманітних термінів

внаслідок дещо хаотичного розвитку імерсійної освіти, особливо на початковому етапі.

Проблемами імерсійної освіти у Канаді займаються Куннінс Джим, викладач університету Торонто, Обадіа Андре (викладач педагогіки університету Саймон Фрейзер, перший президент канадської асоціації вчителів – імерсійників), Меріл Свейн (педагог університету Торонто), Шарон Лепкін (професор університету Торонто).

Індивідуальними проявами учнів, які займаються за імерсійними програмами займаються Гефні Карін (викладач міжнародної школи Форест Гленв Індіанapolis, США), Геніс Фред (викладач факультету психології Університету Мак Гіл у Монреалі, Квебек (також досліджує проблеми розвитку уміння писати та читати у імерсійних програмах), Гасал Соня (викладач вузу Пабло де Олавіде, Севілія, Іспанія).

Проблеми розвитку імерсійної освіти в США вивчали Майк Андерсон , (викладач університету Мінесоти), Ненсі Роудс (центр вивчення іноземних мов, Вашингтон), Естер де Йонг (університет Флориди, особливо цікавиться білінгвізмом, Донна Крістіан, центр прикладної лінгвістики, Вашингтон), Тара Форчен (координатор імерсійних програм при університеті Мінесоти, США).

У європейських країнах проблеми розвитку імерсійної освіти досліджували Хуго Бетенс Бедсмор (почесний професор університету Врїє, Брюсель, Бельгія), досліджував європейські моделі білінгвальної освіти. Муїріс Лаоїре (Інститут Технологій, Трале Ірландія), спеціалізується на проблемі багатомовності, Річард Джонстоун (Університут Стірлінка, Шотландський центр інформації та вивчення мов). Джейсон Сеноз, відділення методів дослідження інституту освіти Більбао, Іспанія), Марі Клаг (викладач університету Ліверпуля, Англія), Кен Уільямс (школа освіти при університеті Уельса). Науково – практичні висновки дослідників даної проблеми є вагомою теоретичною базою для організації подальших розробок.

Метою статті є аналіз процесу виникнення та розвитку імерсійної освіти як освітнього феномену у Фінляндії, виокремлення окремих методичних прийомів успішного оволодіння технікою читання іноземною мовою.

На сьогоднішній день імерсійна освіта як освітній феномен широко представлена у більшості країн світу. Існують спеціальні дослідницькі центри при навчальних закладах, які займаються виключно дослідженням імерсійної освіти та пропонують шляхи її удосконалення. У нашій країні дане педагогічне явище починає інтенсивно досліджуватись у межах педагогічної теорії та історії педагогіки. Саме тому важливо проаналізувати процес зародження та формування імерсійної освіти у різних країнах світу, адже у кожній із них накопичений своєрідний досвід, що може бути успішно використаний вітчизняними навчальними закладами різного рівня акредитації.

Загальнотеоретичні проблеми імерсійної освіти вивчають Сінглтон Дейвід, (коледж Трініті, Дублін, Ірландія), Шамот Анна, (університет Джорджтаун, США), Ламберт Уолес (факультет психології, Університет Мак Гілл (один з перших дослідників імерсії у Канаді), Расел Кемпбел (професор прикладної лінгвістики в Університеті Лос-Анжелеса, вивчав зокрема двосторонню імерсію), Пйет Ван де Крен (викладач голандської лінгвістики університет Вріє Брюсель, Бельгія), Воде Хенінг (християнський університет Кельна, Німеччина) особливо досліджує ранню імерсію, Кевін Кларк (Інститут рівних можливостей, Вашингтон, США), Юджин Мак Кендрі, (університет Квінс, Белфаст, Північна Ірландія) вивчає багатомовність у Європі. Діане Тедік (центр передових досліджень опанування мовами університету Мінесоти).

Практичні дослідження проводили Уейн Томас (університет Джордж Месон, Вірджинія, США). Мері Ален (університет Мічігана, США), Жозе Макропулос (університет Торонто, Канада), Дуглас Вілмс (дослідницький інститут при університеті соціальної політики, Нью Брунсвік, Канада).

На теренах вітчизняної науки цікаві наукові розвідки у межах зазначеної проблеми здійснює О. Першукова, у працях якої проаналізовано вивчення

загальноосвітніх предметів з використанням іноземної мови як засобу навчання у країнах Європи.

Зародження та розвиток імерсійної освіти у різних країнах відбувається по-різному в залежності від багатьох факторів, зокрема історичних, соціальних, економічних, ментальних та географічних. Комбінація цих чинників утворює унікальні умови для розвитку імерсійної освіти у тій чи іншій країні. Фінляндія – це країна, де імерсійна освіта набула широкої популярності і знайшла своє відображення у національній системі освіти.

Офіційно у Фінляндії існує дві державні мови – фінська та шведська. Так склалось історично, що впродовж п'яти сторіч аж до 1809 року Фінляндія була у складі Шведської Імперії. Результатом таких історичних подій стало те, що на сьогодні лише 5,4% жителів Фінляндії вважає шведську мову рідною [8].

Тому, загалом, Фінляндію можна вважати одномовною країною. Кількість шведськомовного населення впродовж багатьох років майже не змінювалась. На відміну від України, у Фінляндії дві мовні групи тримались уособлено і майже не змішувались, але з 70-х років минулого століття шведськомовне населення стало розчинятись та майже повністю набуло ознак двомовності. Так, на сьогодні майже половина шведськомовних громадян одружуються з фіномовними співгромадянами. Таким чином виникли передумови для формування білінгвальних сімей природнім способом. Але школи у Фінляндії одномовні, цей об'єктивний факт і розуміння багатьох батьків необхідності білінгвізму у своїх дітей стали передумовами формування імерсійної освіти в країні наприкінці 80-х початку 90-х років 20 століття [2].

Перший досвід організації імерсійного навчання у Фінляндії з'явився в місті Вааса, де кожен четвертий вважає шведську рідною мовою [6]. Ініціаторами впровадження імерсійної програми у місті Вааса були Кріста та Ула Лаурен, викладачі місцевого університету, які почали вивчати канадський досвід імерсійної освіти наприкінці 70-х років минулого століття. Пізніше ініціативна група місцевих жінок підняла питання про відкриття імерсійної школи на рівні місцевої влади [7]. Така школа було покликана дати можливість

учням вивчати навчальні предмети не рідною мовою і, таким чином, у процесі шкільного навчання набувалися не лише знання з навчальних предметів, але й на високому рівні діти оволодівали і другою мовою, яка була для них іноземною.

Перша імерсійна програма мала пілотний характер і навчання розпочиналось з п'ятирічного віку. Вона була впроваджена в 1987 році з 25 учнями в класі за ініціативи міської ради міста Вааса.

А вже в 90-х роках рання часткова шведська імерсійна програма була запроваджена у столиці і уже з того часу переросла в повну імерсійну програму. Таким чином, тепер всі імерсійні програми у Фінляндії є ранніми та повними, за винятком південних районів, де практикуються ранні часткові програми.

Вчителі, які працюють за імерсійними програмами, володіють шведською та розуміють фінську. Розуміння значення слів та виразів здійснюється також невербально, а саме за допомогою картинок, жестів, міміки, чому надається велика увага у процесі роботи із дошкільнятами, зважаючи на їх природну безпосередність та емоційну виразність.

На початку навчання у школі уроки ведуться лише шведською, а з часом частка фінської мови поступово зростає і до завершення навчання обидві мови вивчаються в однаковому об'ємі. Крім того, паралельно учні вивчають англійську, німецьку чи французьку, що є своєрідною особливістю фінської системи освіти [1].

Перші п'ять років розвиток імерсійної освіти здійснювався повільними темпами. Але в середині 90-х років відбулося неймовірне зростання інтересу до навчання у школі за імерсійними програмами. Підтвердженням сказаному є така статистика (Buss M. Mard K.): у 1999 році лише 1900 учнів навчалось у школі за шведською імерсійною програмою, та ще 600 дітей працювали за такою ж програмою у дошкільних закладах [2]. Для порівняння наводимо дані, які були зафіксовані у 2009 році. Кількість учнів, які навчались за імерсійними програмами, уже досягла у країні 4500, 60% із них – це учні перших – шостих

класів, а решта – приблизно порівну – дошкільнята та старшокласники. І їх кількість зростатиме, оскільки не всі бажаючі навчаються за імерсійними програмами. Загалом за шведськими імерсійними програмами навчається лише 0,5% усіх учнів Фінляндії, однак ця програма визначається як факультативна у національних навчальних планах [5].

У більшості випадків батьки ініціюють відкриття імерсійної програми. Це характерно для тієї території країни, де існує потреба в опануванні шведською мовою, тобто, там, де проживає велика частина шведськомовного населення. Навчання, зазвичай, розпочинається з трьох-шести років та триває до дев'ятого класу. Але існують і програми при університетах, наприклад, в університеті міста Вааса [7].

Імерсійна освіта у Фінляндії включає три етапи: дошкільна освіта (3 – 6 років), навчання у початкових класах (1 – 6 класи) та середніх класів (7 – 9 класи). Зазвичай, діти починають навчатись за імерсійною програмою, коли їм виповнюється п'ять років, тобто, за два роки до обов'язкової освіти. Деякі школи працюють з дітьми, починаючи із трьох та чотирьох років. На момент початку занять діти не знають шведської, і заняття проводяться носіями мови, або учителями з дуже хорошим володінням мовою.

В першому та другому класах 80% навчального матеріалу вивчається шведською. Характерною особливістю фінської імерсійної програми є те, що інструкції даються фінською, подібно до ірландської системи та на відміну від гавайської, де англійська вводиться лише в п'ятому класі. При цьому використовується принцип одна мова – один вчитель, тому уроки шведською та фінською ведуть різні вчителі. Розкладом навчальних занять передбачено, що 1-2 уроки на тиждень діти вивчають предмети фінською мовою. При цьому увага акцентується на усному мовленні та рецептивних навичках, культурологічні аспекти вивчення мови пронизують усі види роботи [1].

Досвід роботи фінських учителів довів, що початок уроків рідною мовою на ранньому етапі навчання є досить ефективним прийомом у формуванні двомовності. Одним з доказів цього є результати стандартизованого тестування

з читання фінською мовою для учнів молодших класів, який проводиться наприкінці третього класу. За даними інспекторського контролю, учні третього класу виконують державні норми з читання, або перевищують їх. Такі результати відрізняються від результатів відповідних тестів у США та Канаді, де у молодших класах помітне відставання у техніці читання англійською в школах повної імерсії [4].

Окремі дослідники (Essama L.) вказують на високі результати з техніки читання, які зафіксовані і в США, але це у випадках, коли англійську починали навчати не раніше четвертого класу. За статистикою у третьому класі 62% учнів виконували державний стандарт з читання, в той час як у Фінляндії цей результат просто вражаючий – 83% [3].

Запорукою досягнутих результатів фінських учителів значною мірою є те, що прямі, безперекладні методи семантизації лексичних одиниць, які використовуються у практиці імерсійної освіти, сприяють уникненню інтерференції першої мови в процесі вивчення другої, а також відповідають психологічним особливостям розвитку дошкільнят та молодших школярів. Окрім того, раннє навчання рідної мови дає змогу визначити чи проблеми у навчанні читання та письма пов'язані з методикою роботи, чи стосуються проблем, пов'язаних з опануванням іноземною мовою. За твердженням окремих дослідників (Bjorklund S., K. Mard), важливою характеристикою імерсійної освіти в Фінляндії є її орієнтація на формування багатомовності, а не двомовності [1].

Загалом, можна **зробити висновки**, що фінська система імерсійної освіти є адаптацією канадського досвіду в умовах національної системи освіти. Таке запозичення виглядає цілком логічним через подібність мовної ситуації в обох країнах. У Фінляндії, як і в Канаді, є дві державні мови, але одна значно домінує в усіх сферах життя, представники другої державної мови (в Канаді – французької, а в Фінляндії – шведської) живуть компактно, і в місцях їх проживання друга мова (французька та шведська відповідно) є домінуючою. Використання імерсійної освіти у Фінляндії дає змогу не лише сформувати

білінгвальну дитину, але й виховати повагу до іншої культури та її представників, гармонізувати стосунки у суспільстві, уникнути конфліктів на національному ґрунті, та полегшити подальше вивчення інших мов.

Перспективами досліджень є подальше вивчення впровадження імерсійної освіти в різних країнах, передумови виникнення імерсійних програм, їх особливості. Також, будуть проаналізовані спільні та відмінні риси імерсійних програм у різних країнах. Крім того, важливим напрямком подальших досліджень буде вивчення можливостей започаткування імерсійного навчання в Україні.

Література

1. **Bjorklund S.**, K. Mard – Miettinen Integrating Multiple Languages in Immersion: Swedish Immersion in Finland. in Diane J. Tedick (Editor), Donna Christian (Editor), Tara Williams Fortune (Editor) Immersion Education: Practices, Policies, Possibilities (Bilingual Education and Bilingualism) Multilingual Matters, 2011 - 289 p.

2. **Buss M.** Mard K. Swedish immersion in Finland: Facts and Figures. In S. Bjorklund Language as a Tool: Immersion Research and Practice Vaasa, University of Vaasa 2001, P. 157 – 175.

3. **Essama, L.** Total immersion programs: Assessment data demonstrate achievement in reading and math [Bridge insert]. The ACIE Newsletter, 11(1), 1–8. Retrieved April 1, 2009, P. 1 – 8.

4. **Lindeman J.** Ala asteen Lukutesti. käyttäjän käsikirja. Turun yliopisto, oppimistutkimuksen keskus, 1998. – 165 p.

5. **National Core Curriculum.** Basic Education. Helsinki: National Board of Education 2004. – 11 p.

6. **Population** according to language and the number of foreigners and land area km2 by area as of 31 December 2008". Statistics Finland's PX-Web databases. Statistics Finland. Retrieved 29 March 2009.

7. **The Centre** for Immersion and Multilingualism <http://www.uwasa.fi/kielikylpy/english/immersion/vaasa/>

8. **Statistics** Finland http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2011/vaerak_2011_2012-03-16_tau_001_en.html

Shtyfurak A. V.

The Experience of Implementation of Immersion Education in Finland

The use of immersion education in Finland is under consideration in the article and peculiar features of immersion education are highlighted. Immersion in accordance with the Canadian model was introduced in Finland as a result of Christer and Ulla Laurén of The University of Vaasa coming into contact with the programme in Canada at the end of the 1970s. After the initiative in starting immersion in Finland had been taken by a group of politically active women, immersion has been initiated in several different places in Finland and often on the initiative of parents.

Immersion in Finland is intended for children from the majority group, but there is also immersion in international languages for various minority groups. Early total immersion is the most usual programme in Finland, but in southern Finland there is also early partial immersion. Immersion is usually begun at the age of 3-6 in Finland and continues from day nursery/preschool to grade 9 of the comprehensive school. Adaptations of immersion occur in several different places in Finland and may involve pupils/students of various ages, even adults, for instance at the University of Vaasa.

Research in immersion has been practically focused on at the University of Vaasa, but researchers at other institutes of higher education are also engaged in projects related to immersion and multilingualism.

In the autumn of 2009 there were 958 immersion children in day nurseries/preschools, 2184 immersion pupils in grades 1-6 of the comprehensive school and 838 immersion pupils in grades 7-9 of the comprehensive school.

Key words: immersion education, bilingualism, total immersion education.

Відомості про автора

Штифурак Анатолій Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.